

2010

GROVSKISSE/ARBEIDSDOKUMENT NYTT NÆRINGSHAGEPROGRAM 2011

NASJONAL ARBEIDSGRUPPE; KS, FK, SIVA

06.05.2010

Innhold

1. Bakgrunn	3
Historikk:	3
Politisk forankring	3
2. Overordnet mål	6
Visjon	6
Hovedmål	6
3. Målgruppe	7
4. Geografisk innretning og nedslagsfelt	7
5. Strategier og arbeidsmetoder for måloppnåelse	7
På næringshagenivå gjøres dette av Næringshageselskapet gjennom følgende strategier:	8
6. Rammer og prinsipper for den enkelte næringshage	9
7. Kritiske suksess- og risikofaktorer	10
8. Organisering og ledelse	11
9. Næringshagens rolle i det regionale innovasjonssystemet	14
10. Varighet	15
11. Budsjetten	15
Ressursbehov	15
Programmet vil ha følgende kostnadsområder:	15
12. Finansiering	17
13. Fremdrift og milepæler	19
14. Rapportering/Evaluering	19

1. Bakgrunn

Historikk:

Næringshageprogram startet i 1998 og har gått over to programperioder. Grunnideen for næringshagekonseptet var å samlokalisere mindre, kunnskapsintensive virksomheter for å bygge opp et større faglig og sosialt miljø. Et annet viktig element i programmet har vært ideer, engasjement og utviklingsrom. Næringshageprogrammet har vært med på å skape dette utviklingsrommet. Deltakelse i et slikt miljø kan gjennom nær samhandling med andre aktører gi utviklingsmuligheter i form av større nettverk, nye markeder, tilgang på kompetanse, bedre utgangspunkt for faglig utvikling og økt trivsel for den enkelte bedrift og de som arbeider i virksomhetene.

Det opprinnelige programmet fra 1998 hadde sterkt fokus på den fysiske samlokaliseringen, mens andre programperiode fra 2006 dreide fokus over på utviklings- og nyskappingsaktivitet rettet mot bedriftene i eller tilknyttet samlokaliseringstiljøet.

Utviklingen av nytt program bygger på erfaringene og anbefalingene i de to evalueringene "Næringshagene – Omplantning og gjødsling av den eksisterende underskogen" fra juni 2004 og "Hager i skiftende landskap" fra september 2008, samt en prosess med deltakere i næringshagenettverket og foreningen Næringshagene i Norge og øvrige relevante aktører.

Ved årsskiftet i 2009 deltar eller har SIVA deltatt med utviklingstilskudd og eller eierandeler i 52 næringshager. Flere av disse næringshagene har avdelinger/noder i eller utenfor egen kommune, og tas disse med, drives det aktiviteter gjennom programmet på ca. 70 steder i Norge. I tillegg eksisterer flere miljø over hele landet uten deltakelse fra SIVA.

Politisk forankring

St.meld nr 25 (2008-2009) "Lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken" og St.meld.nr 7 (2008-2009) "Et nyskapende og bærekraftig Norge" understreker behovet for utvikling av flere kompetansearbeidsplasser i distrikts-Norge. Videre legger St.meld.nr 7 vekt på at man skal legge til rette for økt innovasjon for å fremme et skapende samfunn, et skapende menneske og skapende virksomhet. Dette kan næringshagene være med å bidra til blant annet gjennom de elementene vi har vektlagt i det nasjonale programmet. Det vil si tilrettelegging av fysisk og organisatorisk infrastruktur som tiltrekker seg kompetente mennesker med spesielt fokus på unge og kvinner. Næringshagen skal tilby og gi tilgang til nasjonale og internasjonale nettverk og markeder, kompetanse og FoU-aktører.

I Forvaltningsreformen (Ot.prp.nr 10 (2008 – 2009), St.meld. nr 12 (2006-2007 – Regionale fortrinn – regional framtid) forsterkes fylkeskommunenes rolle som regionale utviklingsaktører med oppgaver innen samferdsel, utdanning, næringsutvikling mv. Sentrale fylkeskommunale virkemidler i denne sammenheng er eierskap til Innovasjon Norge (49%) og Regionale forskningsfond. Næringshagene er et annet verktøy og virkemiddel for regional utvikling. Et framtidrettet næringshageprogram vil bidra til at fylkeskommunenes rolle som regional utviklingsaktør blir styrket.

I St.meld nr 25 (2008-2009) "Lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken" blir det fastslått at man ønsker å fortsette satsingen på næringshagene. Det sies videre at man ser for seg at fylkeskommunen som regionale utviklingsaktører, vil ta et

større ansvar i utvikling av næringshagene. I et møte 3.12.09 mellom departementet, SIVA, KS og representanter for fylkeskommunene ble det opprettet en nasjonal arbeidsgruppe som i fellesskap har utarbeidet forslag til programbeskrivelse for et nytt næringshageprogram fra 2011.

Forventet nytte av programmet

En næringshage er en samling av næringsaktiviteter som sammen utgjør et godt og innovativt faglig og sosialt miljø. Gjennom utvikling av sterke verdiskapingsmiljøer vil næringshagene gi positive effekter ut fra to perspektiver:

Bedriftsøkonomisk perspektiv - Levedyktige bedrifter:

- Økt overlevelsesrate
- Lettere tilgang til attraktive fasiliteter
- Økt tilgang til potensielle samarbeidspartnere, leverandører og kunder
- Økt tilgang til potensielle nye markeder nasjonalt og internasjonalt
- Forretningsutviklingskompetanse
- Deltaker i et utviklingsorientert miljø
- Økt tilgang til FoU-miljøer
- Lettere tilgang til sparringspartnere
- Nettverksdeltaker
- Økt bedriftsetableringer

Samfunnsøkonomisk perspektiv - Økt verdiskaping:

- Distrikts- og regionalutvikling (**lokalsamfunnsutvikling?**)
- Sterkere kompetansemiljøer innenfor næringer hvor regionen/Norge har gode forutsetninger for å lykkes
- Flere fremtidsretta arbeidsplasser (morgendagens talenter)
- Økt sysselsetting (- økt skatteinnngang)
- Regionale og nasjonale møteplasser
- Fremme entreprenørskapskultur
- Mer effektiv bruk av offentlige midler
- Knytte offentlig og privat sektor sammen
- Styrket samarbeid og koordinering på tvers av næringsområder
- Kompetanseutvikling og kompetansespredning
- Utvikling av innovasjonsevnen
- Økt bedriftsetableringer
- Økt regional verdiskaping, flere og bedre bedrifter

Næringshager og Economic gardening

Begrepet "economic gardening" oppsto i USA på slutten av 1980-tallet som svar på økende omstrukturering, avvikling og utflytting av industri fra mindre lokalsamfunn. Man ønsket å finne en metode for økonomisk vekst som alternativ til den tradisjonelle strategien om å tiltrekke seg eksternt næringsliv til utkantstrøk. Fokuset ble endret fra "outside-in" strategier til å utvikle verktøy for entreprenørdrevet økonomisk vekst. Man har lenge sett trender på endring i næringslivsstruktur, en mye større del av næringslivet består av små og mellomstore bedrifter, mens de store hjørnestensbedrifters tid på mange måter er på vikende front. I sekstitallets USA arbeidet en av fire i de fem hundre største bedriftene i landet, mens det

samme tallet rundt siste århundreskifte var en av fjorten¹. I 2008 hadde 99,5% av norske foretak under 100 ansatte (Kilde www.ssb.no). I en slik kontekst vil konstant innovasjon med kommersialisering være en viktig strategi for opprettholdelse og utvikling av næringslivet i mindre sentrale strøk, som alternativ, og i tillegg til arbeid med å tiltrekke seg eksterne bedrifter.

I mindre sentrale strøk vil economic gardening, med satsing på entreprenørdrevet utvikling derfor være viktig. For eksempel kan næringshagene være operatører for en slik satsing. I tillegg kan næringshagene med fordel tillegges en klarere rolle som koordinatører for ulike typer næringsmessig innsats i mindre sentrale områder, eksempler kan være ungt entreprenørskap og førstelinjetjenester.

Kjernepunktene i economic gardening kan oppsummeres slik:

- Infrastruktur for nyskaping, bygge og utvikle deler av samfunnet som understøtter næringsliv (kompetanse, kultur, holdninger, kapital)
- Koblingsaktører (koble sammen næringsliv, kunnskapsaktører og det offentlige)
- Markedskompetanse (tilgang til konkurransedyktig kunnskap om markedsmuligheter, kunder, konkurrenter, kunnskap som tradisjonelt store selskaper sitter på)

Veien videre

Næringshagene har vist seg å ha en viktig funksjon som stabiliserende miljøer i distriktskommunene der de er etablert, og har i stor grad bidratt til å redusere ”braindrain”² fra disse kommunene. Satsingen har ikke bare bidratt til redusert fraflytting, men også økt tilflytting.

Med bakgrunn i teorien knyttet opp mot economic gardening er dette relevant for det for nye næringshageprogrammet fordi distriktskommunenes framtidige utvikling er i stor grad avhengig av om man lykkes med å skape og beholde kompetansearbeidsplasser i lokalsamfunnene. Spesielt viktig er det å bygge opp attraktive næringsmiljøer og arbeidsplasser for velutdannede personer, både kvinner og menn. Grunnfjellet i distriktsnæringslivet består av bedrifter innen SMB-segmentet. Det er viktig å opprettholde og forsterke utviklingsmiljøer som tilrettelegger for fornying og vekst i dette segmentet.

Det nye næringshageprogrammet legger vekt på innovasjon² og nyskaping ved å fremme næringshagenes kompetanseutvikling og nettverksutvikling rettet mot nasjonale og internasjonale bedrifts- og kunnskapsmiljøer. Næringshagene skal blant annet bidra til bedriftsetablering, videreutvikling og vekst hos små og mellomstore bedrifter i distriktene.

Hensikten er å styrke næringshagenes attraktivitet for høyt utdannede mennesker, og å styrke evnen til å fungere som lokalt nettverkssenter og pådriver for utvikling av kompetansebedrifter i regionen. Evalueringer viser at et stort antall av næringshagene har inntatt en aktiv rolle i regional næringsutvikling i samarbeid med regionale utviklingsaktører (fylkeskommune, kommune og IN) og videreutviklet næringshagene som klyngekonsepter for

¹ National Commission on Entrepreneurship, ”Forging New Ideas for a New Economy (Washington D:C: NCOE, 1999), 3.

² ”En ny vare, en ny tjeneste, en ny produksjonsprosess, anvendelse eller organisasjonsform som er lansert i markedet eller tatt i bruk i produksjonen for å skape økonomiske verdier” – ref. St.meld. nr. 7

bedrifter i regionen. Samlokaliseringsprinsippet har vært avgjørende for å oppnå slik klyngedannelse. For å kunne bruke næringshagene som motor i et system med noder og distribuerte løsninger, er det viktig å ha en kjerne av bedrifter som er forholdsvis stabile i hagene. Kombinasjonen av noen etablerte bedrifter og grunderbedrifter viser seg å være en vinn vinn situasjon og bidrar til et dynamisk utviklingsmiljø.

De positive effektene som næringshagene har hatt for samfunnsutviklingen kan forsterkes ytterligere ved å introdusere en programsatsing som motiverer næringshagene til å profesjonalisere seg innen områder som er avgjørende for videre vekst. Det vil virke stimulerende og utviklende for bedrifter utenfor sentrale strøk og tiltrekkende på unge mennesker som har vært ute og tilegnet seg høyere utdanning.

2. Overordnet mål

Visjon

Næringshageprogrammet skal bidra til å utvikle attraktive bedrifter og arbeidsplasser i hele Norge for morgendagens talenter

Hovedmål

- Næringshageprogrammet skal bidra til økt verdiskaping gjennom tilrettelegging for utvikling av kunnskapsarbeidsplasser i hele landet.
- Næringshageprogrammet skal være et virkemiddel for fylkeskommunen og bidra til at fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør styrkes.

Programmål:

- Næringshageprogrammet skal legge til rette for økt verdiskaping gjennom bedriftsetableringer, videreutvikling og vekst i eksisterende bedrifter.
- Næringshageprogrammet skal stimulere til at næringshagene fokuserer på økonomisk merverdi for bedriftene tilknyttet miljøet. (NH AS nivå)
- I programperioden skal næringshageprogrammet stimulere til etablering av 50 (nye/videreføring) fysiske synlige samlokaliseringsmiljøer fortrinnsvis innenfor distriktpolitisk virkemiddelområde.
- Næringshageprogrammet skal på nasjonalt nivå stimulere til en nodestruktur
- Næringshageprogrammet skal bidra til minimum 40 % kvinneandel³ i næringshagen as.
- Næringshageprogrammet skal bidra til å lette tilgangen til internasjonale markeder for bedriftene i og tilknyttet samlokaliseringsmiljøet
- Næringshageprogrammet skal bidra til kobling av relevante nettverk regionalt, nasjonalt og internasjonalt.
- Næringshageprogrammet skal være et virkemiddel og verktøy for å bidra til at fylkeskommunenes nyskappingsmål oppnås.

³ Daglig leder og/eller styreleder

3. Målgruppe

Kunnskapsbaserte bedrifter hvor aktørene har et engasjement for å beholde og videreutvikle kunnskapsarbeidsplasser i regionen.

4. Geografisk innretning og nedslagsfelt

Satsingen er et distriktpolitisk virkemiddel og skal fortrinnsvis skje innenfor distriktpolitisk virkemiddelområde. Bruk av midler utenfor distriktpolitisk virkemiddelområde må gis en særskilt begrunnelse og sees i sammenheng med utvikling av vekstkraftige regioner.

Miljø som ligger utenfor distriktpolitisk virkemiddelområde kan være en del av det nasjonale nettverket selv om det ikke mottar midler fra det nasjonale programmet.

Det forutsettes av næringshagene har en hensiktsmessig geografisk spredning mellom regioner og den nasjonale operatøren har ansvaret for å ivareta dette.

5. Strategier og arbeidsmetoder for måloppnåelse

Programmets hovedmål er at næringshageprogrammet skal bidra til økt verdiskaping gjennom tilrettelegging for utvikling av kunnskapsarbeidsplasser i hele landet.

På programnivå gjøres dette gjennom følgende strategier:

Programoppfølging

Programoperatør vil avsette egne ressurser til å følge opp det enkelte miljø. Oppfølgingen skal skje i forhold til nasjonale og regionale målsettinger og intensjoner i programmet. Oppfølgingen skal også bidra til videreutvikling av det enkelte miljø basert på bedriftsbehov.

Samlokaliseringstiljø

Fylkeskommune og programoperatør vurderer aktuelle bedriftsmiljø hvor aktørene har et engasjement for å beholde og videreutvikle kunnskapsarbeidsplasser i regionen. For at etablering av næringshagemiljø skal skje må det være konsensus mellom fylkeskommunen og programoperatør.

Rapportering/Evaluering

Programoperatør vil sammen med relevante samarbeidspartnere utvikle et enkelt rapporteringssystem som fanger opp og kvalitetssikrer resultater og aktiviteter nasjonalt. Dette skal gi et enhetlig rapporteringssystem som fanger opp behovene både nasjonalt, regionalt og lokalt.

Eierskap

For å ansvarliggjøre potensielle eiere og pådriverne bak næringshagemiljøet må samarbeidet organiseres formelt. Erfaring viser at dette har hatt stor betydning for utviklingen av det enkelte miljø. Programoperatør ønsker å være en aktiv deltaker i den formelle organiseringen. Aksjeselskapsformen ansees som den beste organisasjonsformen da dette gir formelle styringsinstrumenter i form av eierskap og styrerepresentasjon.

Nettverks- og læringsarena

Nasjonal programoperatør har ansvar for oppbygging av nettverksarenaer og læringsarenaer for det nasjonale nettverket av næringshager. Fokus på læringsarenaer er nytt i dette programmet, men vil være viktig i utviklingen av både det enkelte Næringshagemiljø og den enkelte bedrift.

Programoperatør etablerer og formaliseres nettverk mot relevante aktører lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Aktører i denne sammenhengen kan for eksempel være FoU-institusjoner, utdanningsmiljø, bedriftsmiljø og andre aktuelle miljø.

Programoperatør legger vekt på å få samlet personer som besitter en unik erfaring og kompetanse, og som har oversikt over programmets utfordringer på landsbasis, også med tanke på å forvalte og foredle lederkompetansen som til enhver tid finnes i næringshagenettverket. Dette er en viktig overordnet nasjonal rolle og viktig at det settes fokus på. Denne vil det være viktig å få formidlet ut til miljøene samt kunne koble miljø som naturlig burde samarbeide.

Opplæring og kompetanseheving av næringshagemedarbeidere er et kjernepunkt og SIVA-skolen har vært et positivt tiltak i så måte. Det vil derfor være viktig å videreføre og videreutvikle SIVA-skolen slik at kunnskapen og erfaringen ivaretas og videreutvikles i det nasjonale nettverket.

Internasjonalisering

Det vil være viktig å knytte seg opp mot relevante internasjonale aktører, og bygge opp internasjonal formidlingskompetanse som kommer bedriftsmiljøet til gode. Programoperatør vil stimulere og legge til rette for denne type fokus og aktivitet. Dette vil bli blant annet skje gjennom virkemiddelapparatets totale nettverk samt kobling direkte opp mot relevante internasjonale miljø/bedrifter og fagmiljø.

Kjønnsbalanse

For å sikre fremtidig regional og nasjonal verdiskaping er vi avhengige av at nye og innovative bedrifter vokser frem. Entreprenørskap er en viktig driver for vekst. Kvinner har i verdiskapingsammenheng et stort potensial som vi må ta tak i for at vi i fremtiden skal sikre økt verdiskaping. Programmet setter derfor som krav at det skal tilstrebes kjønnsbalanse både på ledernivå i næringshagene as, bedriftsnivå i næringshagemiljøet og på styrenivå.

På næringshagenivå gjøres dette gjennom følgende strategier:

Utviklingsressurs

Egen utviklingsressurs i form av daglig leder i hvert miljø vil være avgjørende for å kunne nå programmets målsetting. Dette må være en ressurs som har erfaring fra både bedriftsutvikling og utviklingsprosesser.

Innovasjon og nyskaping

Næringshagen as skal initiere og legge til rette for nyskappingsaktiviteter som er relevante for bedriftene i næringshagemiljøet. Dette kan være mange ulike aktiviteter som bl.a.

- Bedriftsutvikling; koble ulike bedrifter (samarbeidspartnere, leverandører, kunder), koble relevante FoU-miljø
- Kompetanseutvikling; temamøter, kurs, erfaringsutveksling

- Rekruttering
- Stimulere til internasjonalisering
- Kobling til relevante kapitaltilbydere

Bedriftsmiljø

Næringshagen as skal i samarbeid med en huseier kunne tilby attraktive forretningslokaler som er tilrettelagt for samspill mellom bedrifter og muligheter for fjernarbeidsplasser. For at miljøet i en næringshage skal kunne få en ønsket dynamikk, er det nødvendig med en viss størrelse. Basert på erfaringer stilles det krav om en kritisk masse for å kunne delta i det nye næringshageprogrammet, minimum 5 bedrifter og minimum 10 personer. Det etableres strukturer for å øke samarbeide og samhandlingen mellom bedriftene. Dette gjøres blant annet gjennom felles prosjekter, utarbeide felles tilbud, dele på spisskompetanse som advokat, revisor, dataløsninger etc.

Nettverk

For at det skal kunne defineres som et nettverk mellom virksomheter, er det krav om at de som inngår i dette samarbeidet, legger mer i det enn bare en tilfeldig og kortvarig forbindelse.

Næringshagen as skal inngå en gjensidig forpliktende samarbeidsavtale med de samlokaliserte bedriftene om aktiv deltakelse i utviklingsarbeidet i miljøet. Miljøet skal kunne kjennetegnes med en kultur der bedriftene diskuterer utfordringer og ideer med hverandre.

Næringshagen as skal legge til rette for at bedrifter utenfor den fysiske samlokaliseringen tilknytter seg utviklingsmiljøet gjennom gjensidige samarbeidsavtaler om deltakelsen.

Koblingsfunksjon

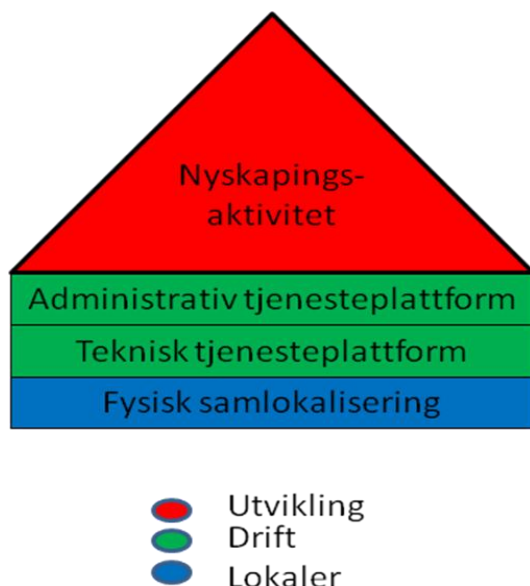
Næringshagen skal være en aktiv koblingsaktør som kobler bedriftene opp mot relevante støttespillere/kompetanseleverandører/"hjelpere" til enhver tid. Dette kan være bedrifter, kunder, forskningsmiljø, investeringsmiljø, fagmiljø samt offentlig virkemiddelapparat.

Profilering

Næringshagemiljøene skal framstå som attraktive miljø for morgendagens talenter. Forutsetningen for å oppnå dette er at miljøene blir synlige for eksterne aktører. Dette kan gjøres gjennom å publisere oppnådde resultater, drive aktiv markedsføring av det totale miljøet samt synliggjøre miljøets samlede kompetanse.

6. Rammer og prinsipper for den enkelte næringshage

En næringshage er verktøy og virkemiddel for utvikling av sterke regionale næringsmiljø og innovasjonsmiljøer. Dette skjer gjennom å utvikle og tilby fysisk og organisatorisk infrastruktur, utvikling av samarbeid mellom bedrifter og aktiv deltakelse i ulike innovasjons- og nyskappingsaktiviteter.



Figur 1 Strukturen av et næringshagemiljø

De tre nederste delene av figur 1 inngår som fundament i det fysiske næringshagemiljøet. Bedriftene i miljøet må være villig til å dekke driftskostnadene knyttet til dette gjennom ordinær husleie og fellesutgifter.

Den øverste delen av figur 1 omhandler nyskappingsaktivitet og inngår i det nasjonale næringshageprogrammet. Næringshagetilskudd som ytes fra SIVA er å anse som statstøtte i henhold til EØS-avtalen og ble en notifisert ordning i henhold til FoUoI-retningslinjene i 2008. Midlene i denne sammenheng skal knyttes opp mot nyskappingsaktivitet.

Følgende krav settes til den enkelte næringshage:

- Næringshageselskapet skal bidra til økonomisk merverdi for bedriftene tilknyttet bedriftsmiljøet
- Næringshagen AS skal gi tilbud om samlokalisering i et miljø med minimum 5 bedrifter og minimum 10 personer og skal synliggjøre vekstpotensialet på minimum det dobbelte ved oppstart.
- Næringshagen AS skal arbeide for kjønnsbalanse i Næringshagen AS og i deltakende bedrifter i miljøet.
- Næringshagen AS skal ha en tilstrekkelig utviklingsressurs.
- Næringshagen AS skal legge til rette for at kunnskapsbedrifter utenfor den fysiske samlokaliseringen kan være deltaker i miljøet gjennom gjensidige forpliktende avtaler
- Næringshagen AS skal være en aktiv pådriver til å komplettere det forretningsmessige tjenestetilbudet og kompetansetilbud i regionen
- Næringshagen AS skal etablere og videreutvikle relevante verdiskapende nettverk
- Næringshagen AS skal være en vekstmotivator og pådriver for å koble bedrifter mot relevante partnere, fagmiljø, videregående skole, FoU-miljø m.m
- Næringshagen AS skal stimulere til oppbygging av noder i sin region
- Næringshagen AS skal ha en bærekraftig økonomi over tid

7. Kritiske suksess- og risikofaktorer

Det er mange forhold som er viktig for at programmet lykkes eller ikke. Ut fra tidligere erfaringer vil de viktigste faktorene være:

Rammebetingelser

I rammebetingelser menes ressurser (økonomisk/personer), forutsigbarhet og langsiktighet. Det er viktig at miljøene får tilstrekkelig og forutsigbar finansiering til de oppgaver de blir tillagt. Når finansiering er fastlagt, er det avgjørende at denne finansieringen opprettholdes slik i programmets løpetid. Dette vil gjøre det lettere å rekruttere og beholde nødvendig kompetanse i Næringshageselskapet.

Bedriftssammensetning og deres engasjement

I den grad man har mulighet, er det viktig å samlokalisere komplementære bedrifter. Dette kan vise seg som en utfordring på enkelte steder, men det vil være viktig å ha fokus på at bedrifter bør passe sammen. Det vil også være viktig at man setter krav til bedriftenes engasjement i forhold til både å yte og å få, som også må gjenspeiles i eiersammensetning i næringshagen as med minimum 51 % privat eierskap.

Styre og daglig leder

Sammensetning av styret vil være en viktig suksessfaktor. Det er viktig å rekruttere personer som tenker utvikling og som ser næringshagesatsingen i et helhetlig perspektiv. Samtidig må styret også tenke bedriftsøkonomisk for å sikre en forsvarlig drift.

Daglig leder har vist seg å være svært avgjørende for utviklingen av slike miljøer.

Tydlig rolle og forventningsavklaring

Samtlige aktører (eiere og bedrifter) i næringshagemiljøet må være tydelig på hva som forventes av miljøet. Erfaringen tilsier at man har vært for utydelig på dette området og det har medført store forskjeller i hva som defineres som næringshageaktivitet. Det vil derfor være viktig at offentlige nasjonale aktører, regionale aktører og lokale aktører beskriver rollen og forventningene til næringshagen. Det samme bør bedriftene gjøre. En slik avklaring vil gjøre det lettere for næringshagen å bygge opp nødvendig kompetanse for å tilfredsstille de krav og forventninger som er stilt.

Offentlig engasjement

Det er viktig at miljøene blir skrevet inn i fylkeskommunens regionale planverk. Dette vil gi miljøene en legitimitet i å kunne markedsføre seg mot kompetansemiljø og kompetansepersoner som man ønsker å knytte til seg. Det vil da også være lettere for de regionale og lokale offentlige aktører å benytte næringshagemiljøet i det regionale utviklingsarbeidet.

8. Organisering og ledelse

Roller/Ansvar:

Programeier:

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) og fylkeskommunen står i fellesskap som eiere av næringshageprogrammet fra 2011. Fremtidig eierskap til programmet skal vurderes i forbindelse med evaluering etter 5 år. Det skal arrangeres årlige eiermøter sammen med nasjonal programoperatør for å kvalitetssikre at programmets innretning er i tråd med intensjonene.

Programoperatør:

Nasjonal programoperatør for næringshageprogrammet skal være SIVA, som vil ha det operative overordnet ansvar for oppfølging av programmet. SIVA har ansvaret for å koble miljøene sammen på nasjonalt nivå både med faglig utvikling, kobling mot relevante nasjonale og internasjonale nettverk, erfaringsoverføring og sammenstilling av resultater fra næringshageselskapene. SIVA har også koordinerings- og sekretariatsfunksjon for nasjonalt programråd.

Nasjonalt programråd:

Består av representanter fra KS, FK, SIVA, bedriftsrepresentanter, NH-Norge. Har ansvaret for nasjonal oppfølging og videreutvikling av næringshageprogrammet. Sammenstilling og evaluering av programmet er det nasjonale programrådets ansvar, samt kvalitetssikring av miljøene.

Regionalt programråd:

Består av regionalt partnerskap(i de regionene dette eksisterer) og SIVA som skal ha spesielt fokus på næringshagene i regionen og deres innretning og utvikling. Der det ikke er regionalt partnerskap skal representanter fra fylkeskommunen, Innovasjon Norge, kommuner, og SIVA være representert.

Regionalt programråd skal være i samspill med nasjonalt programråd, og være en premissleverandør til nasjonalt programråd. Det regionale programrådet skal ha årlige møter for gjennomgang av regionens næringshager i forhold til rapportering og resultater, næringshagens aktivitets- og handlingsplaner, finansiering. Det er det regionale programrådet som må se om næringshagen jobber i tråd med programmets krav og leverer forventede resultater.

Regional oppfølgingsaktør

Fylkeskommunen og SIVA regulerer oppfølgingsansvaret av næringshagene i regionen gjennom partnerskapsavtale, som evalueres årlig.

Opptak og utvelgelse av næringshager skal skje i samspill mellom fylkeskommunen og SIVA, og det skal være konsensus rundt utvelgelsen av miljø som skal være med i det nasjonale programmet.

Med basis i ovennevnte beskrivelse har den nasjonale arbeidsgruppen kommet frem til følgende organisering av det nye næringshageprogrammet:



Figur 2 Organisasjonskart nytt program

Kommunal og Regionaldepartementet

- Programeier sammen med fylkeskommunene
- Nasjonale bestillinger
- Distriktpolitisk fokus i satsingen
- Hovedfinansjør

SIVA

- Nasjonal programoperatør
- Nasjonal struktur og nettverk
- Utvikle innovasjonsmiljø med fokus på forretningsutvikling på bedriftsnivå
- Kompetanse om nasjonale behov og muligheter
- Beslutning om opptak av miljø i samspill med fylkeskommune
- Oppfølging av programmet nasjonalt og det enkelte næringshagemiljø
- Rapportering/evaluering
- Sekretariat for programråd

Fylkeskommunen

- Programeier sammen med KRD
- Samfunnsutvikling/regional utvikling
- Kompetanse om regionens behov og muligheter
- Regionale bestillinger
- Beslutning om opptak av miljø i samspill med SIVA

Nasjonalt programråd (representanter fra KS/FK/SIVA, NH-Norge, observatør fra KRD eventuelt regionalt partnerskap)

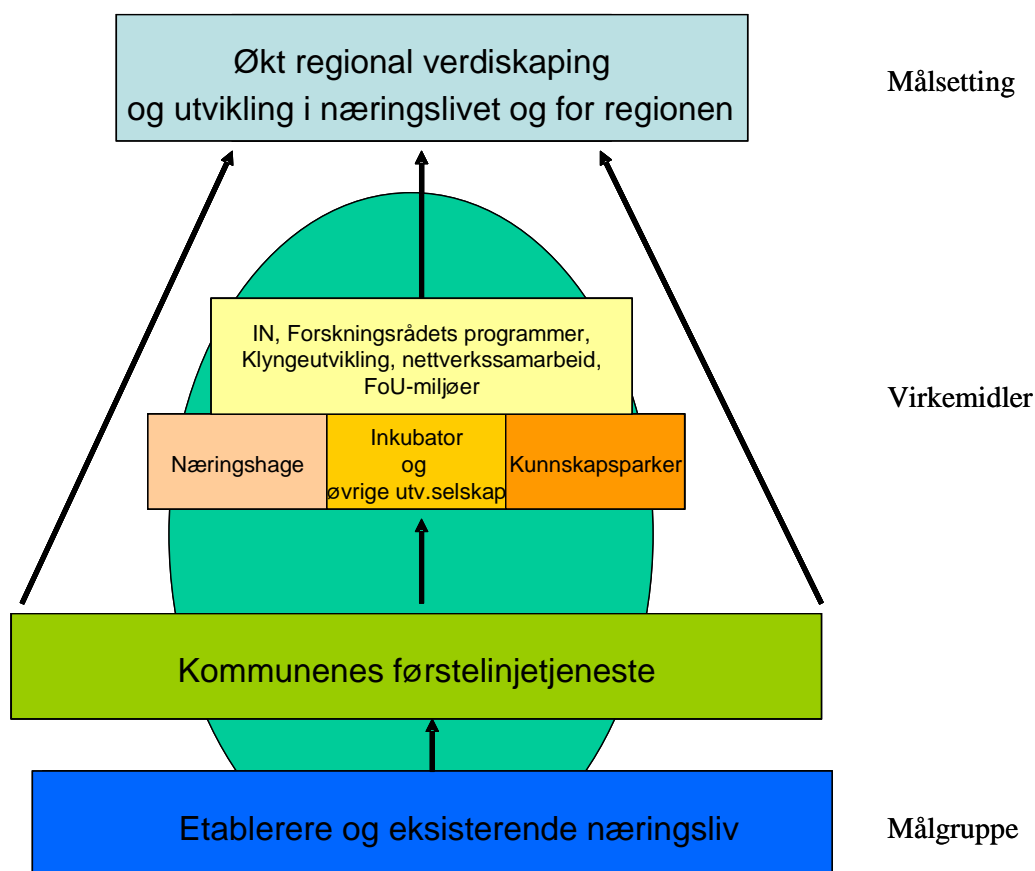
- Videreutvikling og fremdrift av programmet

- Ivareta nasjonale program mål
- Svare på nasjonale utfordringer
- Samle og sammenstille nasjonale resultater

Regionalt programråd (regionalt partnerskap inkludert SIVA, eventuelt representanter fra FK, IN, SIVA pluss eventuelt andre relevante repr.)

- Kvalitetssikre, prioritere og innstille til etablering av NH
- Ivareta regionale program mål
- Definere eventuelle tilleggsoppgaver for NH i regionen og sikre finansiering til dette

9. Næringshagens rolle i det regionale innovasjonssystemet



Figur 3 Næringshagens rolle i det regionale innovasjonssystemet

Arbeidsgruppen konsentrerer seg om det regionale innovasjonssystemet, men ser viktigheten av at det nasjonale innovasjonssystemet tydeliggjøres og synliggjøres. Figur 3 viser en grafisk fremstilling av næringshagens plass i det regionale innovasjonssystemet. Målsettingen er at næringshagen blant annet skal bidra til økt regional verdiskaping gjennom bedriftsetableringer, videreutvikling og vekst i eksisterende bedrifter. Dette skal skje i et samspill med øvrige verktøy og virkemidler både på regionalt og nasjonalt nivå. Førstelinjetjenesten inngår ikke som basisaktivitet men næringshagene, men kan få tillagt disse oppgavene som en betalt tjeneste fra kommunen.

10. Varighet

Evalueringene av næringshageprogrammet viser at basisoppgavene som næringshagene utfører må ha offentlig finansiering. Satsingen bør derfor komme inn som en fast post på statsbudsjettet. Alternativt settes varigheten på programmet til 10 år med en midtveisevaluering.

11. Budsjett

Ressursbehov

Programmet vil ha følgende kostnadsområder:

- Personkostnader
- Driftskostnader
- Oppfølgingskostnader
- Internasjonalisering
- Nettverk- og læringsarena
- Rapportering og evaluering
- Programutvikling
- Eierkapital

Personkostnader:

Næringshagen AS må i gjennomsnitt ha personressurser tilvarende 1,5 årsverk som har fokus på bedriftsutvikling/nyskappingsaktivitet.

Husleie

Dette er husleie for Næringshagen AS som nå kun vil bestå av leie av kontorer til egen drift, fellesareal og evt. disponible kontor for gründere, pendlere etc.

Driftskostnader:

Ordinære administrative kostnader for Næringshagen AS som bl.a. data, telefon, regnskap/revisjon, reise/diett, møter, kontorrekvisita m.m.

Oppfølgingskostnader

Det forutsettes at de etablerte miljøene følges opp av nasjonal programoperatør gjennom møter og eierskap. I denne oppfølgingen vil man ha fokus på de nasjonale og regionale programmålene samt bedriftsbehovene. Det forutsettes at nasjonal programoperatør i dette arbeidet har tett kontakt med fylkeskommunene som regional utviklingsansvarlig

Internasjonalisering

Næringshageprogrammet må tilrettelegge for å gjøre internasjonaliseringen lettere for bedriftene i Næringshagemiljøet. Dette må operasjonaliseres og koordineres av den nasjonale programoperatøren gjennom bruk aktivt bruk de internasjonale aktører og systemer som allerede eksisterer.

Nettverks- og læringsarena

Ansvar for oppbygging av nettverksarenaer og læringsarenaer tilligger den nasjonale operatøren. Fokus på læringsarenaer er nytt i dette programmet, men vil være viktig i utviklingen av både det enkelte Næringshagemiljø og den enkelte bedrift. Dette skal være med på å lette internasjonalisering, tilgang til forsknings- og utviklingskompetanse og samarbeid mellom bedrifter.

Rapportering og evaluering

Utviklingen viser at krav til rapportering er økende. Det er også viktig at det avsettes ressurser til evalueringer. Det forutsettes at det etableres følgeevaluering(er) innenfor konkrete områder som kan være kvinner, internasjonalisering, kompetanseheving etc.

Programutvikling

Det er lagt opp til et langsiktig program – i utgangspunktet 5 + 5 år. Det vil være viktig å sette av midler til programutvikling både nasjonalt og regionalt slik at programmet kan tilpasses utfordringene til enhver tid.

Eierkapital:

Det forutsettes at Næringshagen AS har en majoritet av private eiere – dvs. minimum 51% privat eierskap. Den nasjonale operatøren (SIVA) bør ha minimum 20% eierskap og sammen med den regionale aktøren (FK) til sammen ha minimum 34% eierskap.

Total aksjekapital i nyetablerte selskaper vil i gjennomsnitt ligge på kr 500.000,- pr. selskap.

Nasjonal operatørs andel vil i gjennomsnitt å ligge på 30% som vil utgjøre kr 150.000,- pr.

næringshageselskap. Det antas at man vil få investeringsbehov i ca 20 næringshageselskaper. Da både i form av investeringer i helt nye næringshageselskaper og omstruktureringer i eksisterende selskaper.

Ressursbehovet i et hovedmiljø vil da gjennomsnittlig bli følgende:

Direktekostnader til Næringshagen AS	pr miljø pr. år	totalt pr. år
Lønnskostnader	kr 1.300.000,-	kr 65.000.000,-
Husleie	kr 100.000,-	kr 5.000.000,-
Øvrige driftkostnader	<u>kr 300.000,-</u>	<u>kr 15.000.000,-</u>
Totale driftskostnader pr. Næringshage	<u>kr 1.700.000,-</u>	<u>kr 85.000.000,-¹</u>

1) Se under budsjettforutsetninger

Programkostnader	pr. miljø pr år	totalt pr. år
Oppfølgingskostnader	kr 150.000,-	kr 7.500.000,-
Internasjonalisering	kr 20.000,-	kr 1.000.000,-
Nettverks- og læringsarena	kr 20.000,-	kr 1.000.000,-
Rapportering og evaluering	kr 20.000,-	kr 1.000.000,-
Programutvikling	<u>kr 20.000,-</u>	<u>kr 1.000.000,-</u>
Totale programkostnader	<u>kr 230.000,-</u>	<u>kr 11.500.000,-</u>

Investering:

Investeringsskapital	<u>kr 150.000,-</u>	<u>kr 3.000.000,-</u>
----------------------	---------------------	-----------------------

Budsjettforutsetninger

Det etableres 50 hovedmiljø.

75% av hovedmiljøene etablerer i gjennomsnitt 4 noder.

20 hovedmiljø har behov for investering fra nasjonal aktør.

Årlig ressursbehov:

37 hovedmiljø m/noder a kr 1.700.000,-	kr 62.900.000,-
13 hovedmiljø u/noder a kr 1.360.000,-	kr 17.680.000,-
Årlig programkostnader	<u>kr 11.500.000,-</u>
Totalt pr. år ved full etablering	<u>kr 92.080.000,-</u>

Investeringsbehov i programperioden

20 miljø a kr 150.000,-	<u>kr 3.000.000,-</u>
-------------------------	-----------------------

Budsjett for programperioden

	2011	2012	2013	2014	2015-2020 pr . år	Totalt i program- perioden 2011 - 2020
Antall hovedmiljø	35	45	50	50	50	
Antall hovedmiljø m/noder	18	27	35	37	37	
Antall hovedmiljø u/noder	17	18	15	13	13	
Direktekostnader hovedmiljø m/noder	30,6 mill	45,9 mill	59,5 mill	62,9 mill	62,9 mill	576,3 mill
Direktekostnader hovedmiljø u/noder	23,1 mill	24,5 mill	20,4 mill	17,7 mill	17,7 mill	191,9 mill
Sum direktekostnader	53,7 mill	70,4 mill	79,9 mill	80,6 mill	80,6 mill	768,2 mill
Programkostnader	8,0 mill	10,3 mill	11,5 mill	11,5 mill	11,5 mill	110,3 mill
SUM	61,7 mill	80,7 mill	91,4 mill	92,1 mill	92,1 mill	878,5 mill
Investerings- kostnader	1 mill	1,0 mill	1,0 mill		0.0 mill	3,0 mill

12. Finansiering

Organisatorisk & fysisk infrastruktur - basisfinansiering

Næringshagene utgjør en viktig del av den nasjonale infrastrukturen for innovasjon både organisatorisk gjennom utviklingselskap, Næringshagen AS, og fysisk gjennom et samlokalisert bedriftsmiljø. Ved nasjonale utfordringer er dette en infrastruktur som kan mobiliseres umiddelbart ved iverksetting av nye tiltak til næringsutvikling lokalt og regionalt. Eksempler på dette er kvinnovasjon-, kultur-, mat- og natur-, NCE- og ungdomssatsinger. Etablering og utvikling av en slik infrastruktur må ha en langsiktig og forutsigbar basisfinansiering.

Finansieringen kan skje på 3 måter

- Privat finansiering
- Offentlig finansiering
- Innenfor offentlig finansiering kan man dele dette opp i
 - Nasjonal finansiering
 - Regional finansiering
 - Lokal finansiering
- Kombinasjoner av privat og offentlig finansiering.

Ved Næringshageprogrammets oppstart i 1998 hadde en forventninger til at man gjennom de resultatene programmet skapte, skulle få en overgang mot privat finansiering av både Næringshageselskapene og Næringshagemiljøene. Dette har vist seg å ikke stemme noe som også evalueringsrapportene konkluderer med – den siste fra 2008 ”Hager i skiftende landskap”. Denne rapporten viser også at fokuset i flere Næringshager har dreid fra bedriftsutvikling i næringshagens kjernemiljø til mer generell lokal/samfunnsutvikling. I tillegg har finansiering av basisaktiviteter skjedd gjennom prosjekter noe som har tatt fokus bort fra den opprinnelige bedriftsutviklingstanken.

Evalueringsrapporten fastslår at basisfinansieringen i Næringshagene må i hovedsak være offentlig finansiert. Det nåværende næringshageprogrammet er notifisert av ESA innenfor FoUoI. Denne notifiseringen forutsetter en egenandel på 25 % fra deltakerne i næringshagemiljøet. Finansiering av framtidige næringshagemiljø må hensynta dette gjennom krav om privat medfinansiering..

Konklusjonen fra arbeidsgrupper er derfor at basisaktiviteten i hovedsak må være offentlig finansiert og at privat medfinansiering skjer i henhold til de krav ESA har satt for notifisering.

Offentlig finansiering kan som sagt skje på flere nivå, nasjonalt-, regionalt- og lokalt nivå. Det er lagt stor vekt på at også det nye Næringshageprogrammet skal være et nasjonalt program, men med regionale og lokale tilpasninger.

Nasjonalt finansiering vil være viktig for å få et helhetlig program som kan utvikle nasjonale nettverk, erfaringsoverføringer og aktuelle bedriftskoblinger. I tillegg vil man få inn den internasjonale dimensjonen.

Regional finansiering er viktig for å få programmets regionale innretning i tråd med de regionale planer og utfordringer.

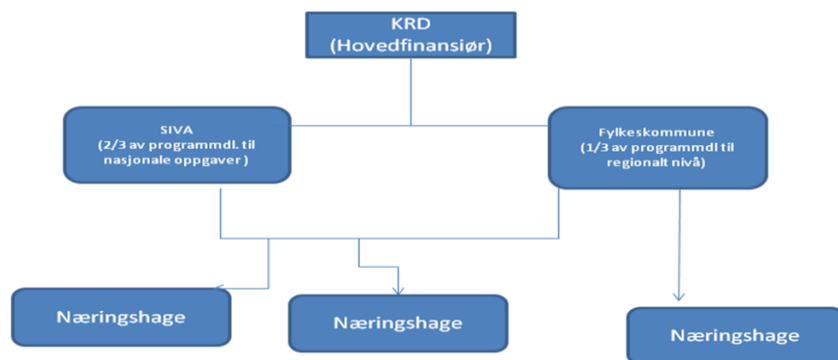
Lokal finansiering er viktig spesielt fordi slike miljø skal være synlige kompetansemiljø og dermed også utgjøre en forskjell i forhold til de lokalmiljø som ikke har slike miljø. Lokal finansiering vil også en viktig faktor i etablering av noder der det vil være aktuelt.

Dersom programmet finansieres kun regionalt, vil man miste den nasjonale dimensjonen og programmet vil relativt raskt kunne bli fragmentert i regionalt tilpassede programmer.

Konklusjon er at hovedmiljøene i næringshageprogrammet må være nasjonal finansiert med supplerende av regional finansiering i forhold til basisaktivitetene arbeidsgruppen har lagt inn i programmet. Den nasjonale finansieringen må skje gjennom den nasjonale programoperatøren. Programmet må også kunne finansiere den regionale andelen av basisaktivitetene.

Finansieringsplan: (Kommer nye tall på bakgrunn av nytt budsjett)

	2011		2012	2013	2014-2020 pr år	
	Investering	drift				
KRD	3,0 mill	58,5 mill	76,3 mill	85,3 mill	86,2 mill	740,3 mill
Bedrift	0,0 mill	19,5 mill	25,1 mill	28,5 mill	28,8 mill	245,9 mill
Sum	3,0 mill	78,0 mill	101,4 mill	113,8 mill	115,0 mill	986,2 mill



Figur 4

13. Fremdrift og milepæler

Avslutning inneværende program i løpet av 2010/2011. Det legges opp til en overgangsordning for eksisterende program frem til og med første halvår 2011.

Søkeprosess for det nye programmet skjer ved skriftlig henvendelse til fylkeskommune og SIVA etter at informasjon går ut til målgruppen for programmet. Prosessen rundt utlysingen av det nye programmet skjer etter at statsbudsjettet for 2011 legges frem.

Opptapping nytt program skjer over en 2 års periode (2011 – 2013 og på bakgrunn av bevilgninger for programmet.

14. Rapportering/Evaluering

Det vil bli utviklet en mal på samarbeidsavtale mellom NH AS, FK og SIVA som ivaretar enhetlig forståelse om rapporteringsrutiner og krav, oppfølging, hvem har ansvar for hva. Årlige rapporteringer gir grunnlag for FK og SIVAs vurderinger av næringshagene.

Det legges opp til årlige rapporteringer fra næringshagen as i henhold til gitte målekriterier og krav til næringshagen. Rapporteringsrutiner må være "enkle" og det legges opp til en felles rapportering for fylkeskommune, departementer, kommuner, SIVA og andre samarbeidsparter. Disse må utvikles og tilpasses de enkelte aktørs behov i samspill mellom fylkeskommune, kommune, SIVA og departement.

Resultatoppfølging vil skje gjennom programoperatørs etablerte relasjoner og rapporteringsrutiner med Næringshagene, og gjennom utøvelse av minoritetseierskap i næringshagene.

Midtveisevaluering av programmet etter 5 år i henhold til program mål og til mål og krav til det enkelte næringshagemiljø. Videre legges opp til en evaluering etter 9 år.

Arbeidsgruppen forslår videre følgeevaluering på spesifikke områder for eksempel internasjonalisering, kompetanse, kvinner, for eventuelt for å kunne justere retning i programmet ut fra erfaringene man bygger opp.